

УКРАЇНСЬКА

ГРАМАТКА

Не курайте того слова,
Що кїти спивала,
Лєк маłego сповивала
Зь мадїмь розмовляла....

Т. Шевченко.

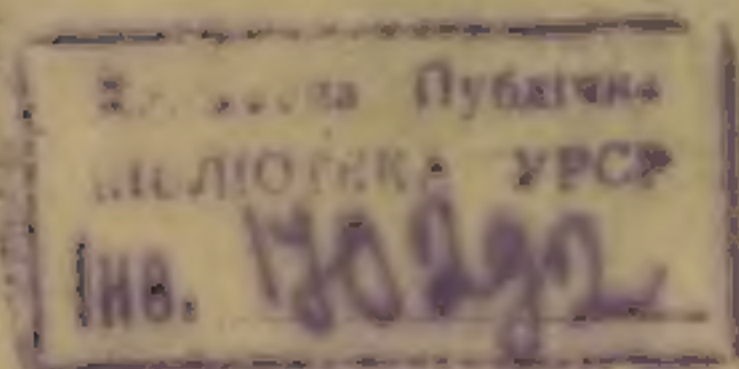
МОСКВА

въ друкарні Каткова и Т-на.

1861 року.

Д 16554 66
2. 2. 19

Д 16553 $\frac{4}{19}$

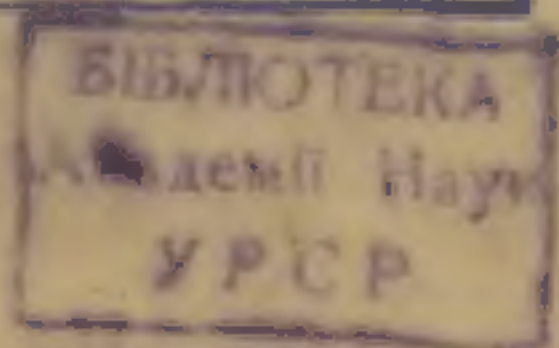
Звірено-66

Печатать дозволяется. Москва, 6 августа, 1861 года.

ВНООФ

Звірено 20.06 р.

Цензорь. Н. Роскошанко.

~~Д 16554 66~~

Скомпонувавъ Ілля Деркачъ.

A 165542

52872

До вчителя.

Знедавна навчають читати одъ разу по верхамъ. Відъ чого не такъ вже вѣжко стало вчитьця грамоті. Нічого вже більшъ школярéві довго нудитьця надъ букварémъ. Въ десять уроківъ школяръ має змогу навчитись добре читати, коли тільки вчитель пильнуватиме ко́жний урокъ до ладу проказати и не кваптиметьця починати далі, не побачивши, що школяръ добре знає те, що вже ёму проказано. Загоді ще вчитель повиненъ прочитати все те, що на́писано до вчителя; а після того, нехай починає вчити ко́го схоче. Добре буде. Новинка не важка, не треба багáто морочити свою го́лову. Огъ чита́йте лишень, якъ це робитьця. Почина́йте зъ першого уро́ка.

Урокъ першій.

Въ першій урѣкъ вчитель проказує перше слово, наприкладъ, *лю-де*, витинаючи різно кожний складъ слова: школяръ промовляє за нимъ. За цимъ проказує друге слово—*сі-но*; потімъ промовляютьця перши два слова укूपі (*лю-де, сі-но*). Далі вчитель проказує третє слово—*мі-ря*, и промовляє укूपі зъ школярѣмъ усі три слова (*лю-де, сі-но, мі-ря*). Оттакъ проказується и промовляється укूपі и остатьне слово (*ку-на*). Після цего вчитель показує на якє небудь слово, наприкладъ, *сі-но*, або йише якє; школяръ повиненъ самъ прочитати. Побачивши, що школяръ добре запам'ятувавъ кожне слово, розказує єму, що кожне слово визначає.

Коли школяръ вмітиме показати и прочитати кожне слово, тоді вже вчитель починає проказувати *склади*. Спершъ вчитель самъ читає складі—*на, ку, но, ри, ти, сі, де, лю*, показує, въ якому слові є такий складъ; а після цего прохає школярá показати єму, який небудь складъ проміжъ складами и вшукати складъ въ словахъ. Спершъ єдинъ складъ, наприкладъ, *на*, після другий—*ку* и оттакъ усі. Коли вчитель побаче, що школяръ вміє вшукати складъ проміжъ складами и въ слові, тоді

треба їм розказати, що таке сло́во и що таке складъ. Коли школя́ръ та́мнитиме, що таке сло́во и що таке складъ, тоді вже мо́жно прока́зувати и б́укви (*).

Спершъ вчи́тель прока́зує пе́рший складъ—*на*, и, зату́ливши *н*, пита́є, що покі́нулось?—Покі́нулось *а*. Та́кечки тре́ба зробі́ти и зъ дру́гими склада́ми: *ку*, *но*, *ря*, *ги*, *сі*, *де*, *лю*.—Відкі́нувши відъ ці́хъ скла́дівъ *к*, *н*, *р*, *г*, *с*, *д*, *л*, покі́нутьця—*у*, *о*, *и*, *я*, *і*, *е*, *ю*. Всі ці оста́тні б́укви зв́утьця го́лосни́ми, за-д́ля-то́го, що ви́тпина́ютьця по́внимъ го́лосомъ.

С л о в а́.

Лю-де Гі-ря
Сі-но Ку-па

С к л а д і́.

на ку но ря ги сі де лю

(*) Такъ ба́че, пани́ве, які́ нові́нка—коли́сь письме́нні лю́де, якъ вчи́ли читáти, то почи́нали зъ *азъ*, *буки*, *вѣди* и далі́, ажъ до *ижиці*; а пі́сля вчи́ли скла́діти б́укви и розби́рати сло́ва. Тепе́речка ро́блять краще: почи́нають зъ то́го, що розби́рають сло́ва на скла́дї, а скла́дї на б́укви.

С к л а д и н б у к в и.

п а к у н о р я г и с і д е л ю

а у о я и і е ю

Г о л о с н і.

а у о я и і е ю

Урокъ другий.

До вчителя.

Коли школяръ добре знатиме голосні, тоді треба показати йому и други бѹквн. Зновъ треба попрохати школяра прочитати складъ, наприкладъ, *па*, и, затуливши *а*, свитати, що покіннулось?— Одно *п*. Школяръ не прочитає одно *п*, то й треба йому розказати, що за-длѣ-того, щобъ *п*, або йвши *к*, *н*, *р*, *т*, *с*, *д*, *л*, вимовити, треба кожду прикладати до голосної *а*, чи до якої иншої: *у*, *о*, *я*, *и*, *і*, *е*, *ю*, и відъ цього *п*, *к*, *н*, *р*, *т*, *с*, *д*, *л*, прозиваютьця приголосними.

Після цього вчитель проказує усі ті склади, въ якихъ и голосні и приголосні добре знає школяръ; и коли побаче, що школяръ безъ помилки їхъ

читає, тоді треба прохати його зкласти слова (люде, сіно, гірля, куня) зъ тихъ великихъ буквивъ, які маютьця на скінці книжкі и які загоді ще треба наліпнѣти на товстій папірѣ и відкрѣяти кожду букву пособне.

на ку но ря ги сі де лю

и к и р г с д л

Прйголосоиі.

и к и р г с д л

Складі.

а у о, я, и і е ю

п-па пу по — пи пі не —

к-ка ку ко — ки кі ке —

н-на ну но ня ни ні не —

р-ра ру ро ря ри рі ре —

г-га гу го гя ги гі ге —

с-са су со ся си сі се —

д-да ду до дя ди ді де —

л-ла лу ло ля ли лі ле —

Урокъ третій.

До вчителя.

Въ цімъ уроці читаютьця слова, складі и букви такъ, якъ и въ першому. Кожне слово зъ двохъ складівъ. Въ складахъ проказуютьця пригологні м, б, г, в, ч, т.

С л о в а.

Мо-ва

Бу-ча

Ха-та

С-к л а д і й.

мо бу ха ва ча та

С к л а д і й и б у к в и.

мо бу ха ва ча та

м б х в ч т

П р и г о л о с н і

м б х в ч т

С к л а д и́.

а	у	о	я	и	і	е	ю
м-ма	му	мо	—	ми	мі	ме	мю
б-ба	бу	бо	—	би	бі	бе	—
х-ха	ху	хо	—	хи	хі	—	хю
в-ва	—	во	ва	ви	ві	ве	—
ч-ча	чу	чо	—	чи	чі	че	—
т-та	ту	то	ти	ти	ті	те	—

Урокъ четвертій.

До вчителя.

Слова́ четвертого уро́ка склади́ваютьсѣ зъ двохъ склади́въ, ко́три зову́ться *простими*. Простий складъ той, який має на скінці голосну́. Усеіхъ слогáхъ виті́нка на першому склади́. Въ зімъ уро́ці про- ка́зуютьсѣ остáтні *приголосні*: *л, ш, ф, и, з, ж*.

С л о в á.

Щи́-ро	Щі́-ле
Ша́-ти	Зо́-рі

Фѹ-га Жѹ-ля

Щи ша Фу ці зо жа

С к л а д ъ и б у к в и.

Щи ша Фу ці зо жа

Щ ш Ф Ц з Ж

П р ѣ г о л о с н і.

Щ ш Ф Ц з Ж

С к л а д ъ

а у о я и і е ю

Щ-ща шу що — щи — ще —

ш-ша шу шо — ши ші ше —

Ф-фа Фу Фо Фя Фи Фі Фе Фю

Ц-ца цу цо ця ци ці це цю

З-за зу зо — — зі зе —

Ж-жа жу жо — жи жі же —

Урокъ п'ятий.

До вчителя.

Слова п'ятого урока скорочили: зъ прѣстихъ складівъ, а витінка, то на гѣршому, то на дрѹ-
гому складі. Въ нѣмъ уроцѣ школяръ повиненъ
складаги слова зъ накрѣянихъ буквѣвъ: спершъ
тѣ слова, въ якіхъ два складі, (луна, габа) по-
тѣмъ тѣ, въ якіхъ три складі (кѣливо, чередѣ)

Лу-на

Га-ба

Ме-нѣ

Ка-ра

Ку-на

Те-бѣ

Ру-та

Дѣ-жа

Во-на

Во-ли

Ма-на

Мо-гѣ

Кѣ-ли-во

Че-ре-дѣ

Ба-га-то

Ху-дѣ-ба

Ку-ря-во

Ба-ри-ло

Со-кѣ-ра

Ба-лѣ-си

Чу-жѣ-на

Ди-тѣ-на

Ка-лѣ-на

Зо-зѣ-ля

Урокъ шостий.

До вчителя.

Слога цього уро́ка зь складами *перекернутими*. Перекернутими складами звуться ті, які починаються голосною б́уковою: *иь, яр, ят* и другі; а не такъ якъ прости въ ко́рихъ зь початку стоить приголосна. Щобъ ви́значити до́бре школяре́ві, що таке прости́й и що таке перекерну́тий складъ, вчитель повиненъ сконструувати *прости́й* складъ (*ки*) и розказа́ти, що вінъ прости́мъ звуться за-для-того, що починається приголосною *к*; а коли́ голосну́ *и* постанови́ти по́переду приголосної (*и* ка́жучи це, перестано́влює), то складъ бу́де про-зива́тись *перекернутимъ*. Ме́ля цього є змога чита́ти усе́ те, зь чого сконструова́но шостий уро́къ.

Кі-ли

Яр-мо

Ят-ка

Ів-га

Юр-ко

ик-ки, ли-ли, яр-ря, мо-ом, ят-тя,
ка-ак, ів-ві. га-аг, юр-рю, ко-ок.

Ик-ли у ка-ба-на́. Юр-ко́ и Ів-
га по-і-ха-ли на по-ле. На на́-
шо-му ба-а́-рі по-го-рі́-ли ят-ки.
Яр-мо́ и лі-хо на́-да-є на до́-лю
сі-ро́-ми.

Урокъ сечини.

До вчителя.

Слога въ цімъ уроці скомпоновани зъ середнихъ складівъ. Середніми складами зовуться такі склади, въ якихъ голосна стоїть проміжъ приголосними; наприкладъ, гаи, кач.

ва-аи-ваи	ка-ач-кач	ку-ур-кур
ба-аг-баг	са-ак-сак	ря-яд-ряд
ос-си-оси	ри-ии-рини	се-ер-сер
ва́нна	ка́чка	ку́рка

багно́	сакви́	рядно́
осі́нка	рі́нва	серце́
ван-пав	кач-чак	кур-рук
баг-габ	сак-кас	ряд-дяр
оси-исо	рин-шир	сер-рес

Во́-ля ко-за-ка́ до́-ля. Ді́-во, що
у па́-на жін-ка хо-ро́-на. Ка́-тіо-зі
по за-слу́-зі. Що гро-ма́-ді, те и
ба́-бі. А-би бо-ло́-то, а жа́-ба
бу́-де.

Урокъ восьмий.

До вчителя

Въ нѣмъ уроцѣ трѣба ви́значити школярéвi, де
трѣба станові́ти *з* и де *ъ*, та ще й те, що *з* и *ъ*
нема́ змо́ги лі́чити за бѹ́кви, бо вони́ тільки по-
казу́ють, що *приголосо́на* бѹ́ква, біля́ ко́трої по-
стано́влена (*з*, *ъ*) вимовля́ється твѣ́рдо, або м'я́ко:
твѣ́рдо, коли́ постано́влено *з*, наприкладъ, чо́вень.

илинѣ; мѣяко, коли поставлено ѣ, наприкладъ, пі-
вень, кінѣ, рѣзьє. серденько. (*)

Ѣ

Ь

аж-ажѣ

чет-четѣ

дяк-дякѣ

ос-осѣ

жах-жахѣ

чут-чутѣ

яр-ярѣ

жал-жалѣ

зѣ-зѣмáлку. зѣ-зѣрóду, из-изнóвѣ,
из-изѣ просóнья, вѣ-вѣ гнѣвѣ, вѣ
вѣ ридѣ-годѣ.

Трохѣмѣ побѣгѣ стрѣчáти зѣ онѣ-
ками своѣю Гáнну. Гáнна изѣ клѣ-
почка достáла червóний образó-
чекѣ зѣ фольги.

(*) Въ старихъ граматкахъ, чи сукаркахъ, ѣ зсѣгдѣ єрь,
а єрь и дѣється воны за бѣвы пѣголосні. Тенеречѣ є и ѣ
дѣчѣється не за євыи, а за зѣзначѣи: є за вѣжѣ, чи за тѣрѣду,
а ѣ за мѣжѣ. По де якихъ нашихъ украинськихъ книжкахъ є
зовсѣмѣ не ставѣється, а замість є ставѣється зазначѣа (').

Урокъ дев'ягнн.

До вчителя.

Тутечка повинень вчитель показати, якъ вичи-
нається *й*, и що вона становитьца за почітку
сло́ва, напри́кладъ, кудя́ йдешъ; на *скини* слова,
напри́кладъ, гай, малюй; *въ серцю* слова, напри́-
кладъ, наймичка и *про ю жь* слова, напри́кладъ,
та й годі.

ай ей ій ой уй ий юй яй

ай-гай

уй-дуй

ей-цей

ий-який

ій - мій

юй-малюй

ой-гой

яй-гуляй

Не гада́й про мене. Почека́й
тро́хи—я за́разъ верну́сь. По цей
бчть Дніпра́. По той бічть Дніпра́.
Мій коханий друже. Нагодуй
ста́рця. Не плюй въ крини́цю—

згодітьця напійтьця. Читайте, читайте, зна́тимите на чімъ світъ стоїть.

Есть на світі доля,
А хто її зна́е?
Есть на світі во́ля,
А хто її ма́е?
Есть лю́де на світі —
Срібломъ-злото́мъ сся́ють,
Зда́ютьца. пану́ють,
А до́лі не зна́ють.—
Ні до́лі, ні во́лі!
Зъ нудьго́ю та зъ го́ремъ
Жура́нь надіва́ють,
А пла́кати—со́ромъ.
Возьми́ть срі́бло-злото́
Та бу́дьте ба́гати,
А я візьму́ слёзи—
Лі́хо вилива́ти;
Зато́плю не до́лю
Дрі́бними слёза́ми.
Зато́пчу нево́лю
Бо́сами пога́ми!

Тоді я весéлий,
Тоді я багáтий,
Якь буде серде́нько
По ро́зі гуляти!

ТАРАСЬ ШЕЛЧЕНКО.

Урокъ десятій.

До вчителя.

Въ цьому уроці прикладаютьця такі слова, якіхъ стямóкъ зміняютьця додáчею де якіхъ складівъ. Вчитель повиненъ прохати школяра, щобъ вінъ такі слова складавъ зъ накра́йнихъ б́уквиць, не одинъ тільки разъ, а двичи, тричи и більшъ, — до́ги по́ки не вмітиме скла́дувати не помняючись.

При цьому уроці, якъ и при ве́іхъ дру́гихъ, вчи́тель повиненъ розка́зувати школяре́ві, що визна́чає ко́жне сло́во.

Мо́ва-розмо́ва, ру́та-отру́та. яма-п'я́ма. сті́гъ-пості́гъ. ма́ло-чима́-ло. ду́же-ба́йду́же, дай-гада́й. ба́лка-риба́лка. дво́-рядно́. кі́лько-скі́лько, гай-буга́й. чоло́-чолові́къ.

скарбъ-скарби́ця , те́ля-те́лиця,
га́й-га́йворо́нъ . до́вго-до́вгоно́-
си́къ, ши́нка́ръ-ши́нка́рка, шве́ць-
ше́вчи́ха, мо́ляръ-мо́ляри́ха, бо́н-
да́ръ-бо́нда́рка, ри́ба́лка-ри́ба́лчи́-
ха , тка́чь-тка́ля , кра́марь-кра́-
ма́рка.

ПСАЛОМЪ ДАВИДОВЪ.

Блаже́нный му́жъ на лука́ву
Не всту́паетъ ра́ду,
И не ста́нетъ на пу́ть зло́го,
И зъ лю́дьми не сяде;
А въ зако́нѣ госпо́днѣму
Сѣ́рдце е́го и во́ля
Навча́етца; и стане́ вінъ—
Я́къ на до́брыхъ по́лі,
Надъ водо́ю поса́жено
Дре́во зеле́нѣ,
Плодо́мъ вкря́етъ: такъ и му́жъ голъ
Въ до́бры свои́хъ снѣ.

А лукавихъ, нечестивихъ
 И слідъ пропадає;
 Якъ той попілъ, падъ землею,
 Вітеръ розмахає.
 И не встануть зъ праведними
 Злиі зъ домовіни.
 Діла добрихъ обновлятьця,
 Діла злихъ загинуть.

Про лічбу.

Лічба у насъ спершъ була церковнословянська,
 тепрежъ у насъ, якъ и скрізь по люду словянсь-
 кому, почали писати арапською лічбою.

	арапська	римська		арапська	римська
Единъ	1	I	Двадцать	20	XX
Два	2	II	Тридцать	30	XXX
Три	3	III	Сорокъ	40	XL
Чотири	4	IV	Пятьдесятъ	50	L
Пять	5	V	Шістьдесятъ	60	LX
Шість	6	VI	Сімдесятъ	70	LXX
Сімъ	7	VII	Восімдесятъ	80	LXXX
Восімъ	8	VIII	Девятьдесятъ	90	XC
Девять	9	IX	Сто	100	C
Десять	10	X	Тисяча	1000	M

Кінець.

До громад.

Можє не кождоу землякові трапилось чути, якї кнжкї є на нашої мові. Вважаючи на це, мы гадаємъ такъ, що добре буде, якъ ми скажемо, що надрукóвано на українськой мові за-для-ді-твори и що—до читання.

Букварь южнорусскій Т. Шевченка.	3	к.	ср.
Грамáтка П. Куліша	5	»	»
Українська абéтка М. Гатцюка.	15	»	»
Домашня наука Шейковскаго, дві книжки.	30	»	»
Українська грамáтка П. Деркача.	5	»	»

До читання.

Хата П. Куліша.	75	»	»
Кобзарь Т. Шевченка.	1	»	50 »
Повісткі (Народні оповидання) М. Вовчка.	50	»	»
Хмельницщина П. Куліша.	25	»	»
Вжинокъ рідного поля М. Г.	1	»	25 »
Повісткі Квітки (Основьяненко).	2	»	50 »

Усі ці книжки є змога купувати у книгар-няхъ:

Ал. Пльнча Глазунова, въ Москвѣ.

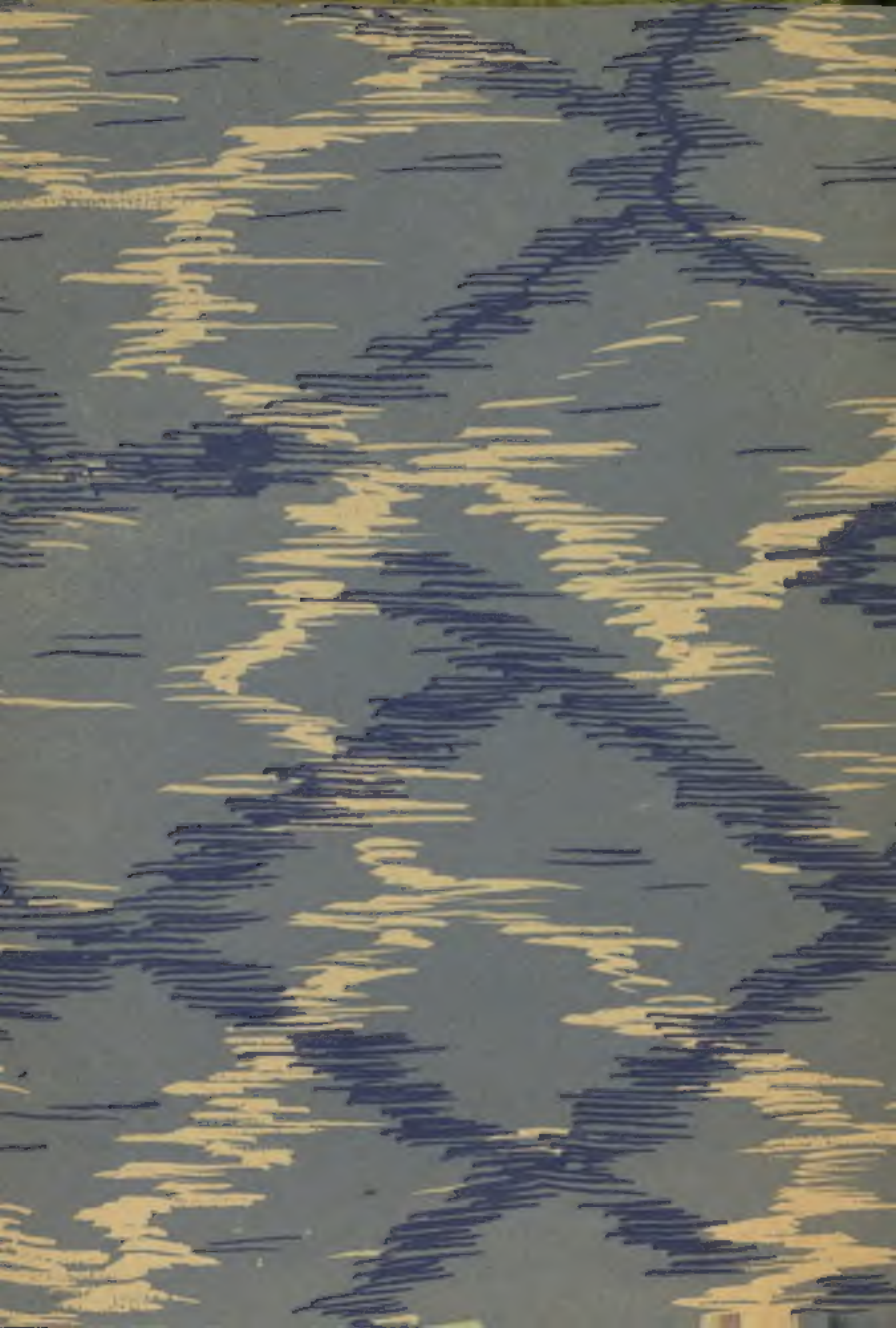
В. Г. Борщевскаго, въ Кіевѣ.

Х. Л. Изопольскаго, въ Полтавѣ.

Д. Е. Кожанчикова, въ Петербургѣ.

Аи16554

Кол. Б. Гр. Інченка